

Unrecorded.

Leiviskä-Hannikainen-Damström

• Credits

Recorded at Nya Paviljongen, Kauniainen (Finland), 5-9 of June 2023.

Artistic producer: Markku Veijonsuo

Recording: Markku Veijonsuo

Editing, mixing and mastering: Markku Veijonsuo at Varistoteles Studios

Executive producer: Erkki Nisonen

Piano technician: Matti Kyllönen

Booklet graphic design: Yvy Bakker

Photos: Anna-Maria Viksten (all photos of Linda), Matti Kyllönen (photo of Tiina Karakorpi), Sara Viluksela (photo of Mari Viluksela), Ville Juurikkala (photo of Cecilia Damström), Kalle Kultala (photo of Helvi Leiviskä), Ann-Elise Hannikainen's archive (photo of Ann-Elise Hannikainen)

Programme notes: Susanna Välimäki, Markus Virtanen, Cecilia Damström, Linda Suolahti

Warm thank you to all who have supported this recording project:

Taiteen edistämiskeskus

Niilo Helanderin säätiö

Kari Mattilan säätiö

Atelier Lazzaro who kindly loaned their Carlo Antonio Testore 1740

Unrecorded

Tarina tuntemattomasta

Löysin Helvi Leiviskän viulusonaatin vuonna 2016 selailllessani Sibelius-Akatemian kirjaston viulurepertuaaria. Olen sittemmin esittänyt tätä teosta usein ja oppinut samalla lisää tästä kiehtovasta säveltäjästä, joka teki uransa mainitussa kirjastossa.

Monia lahjakkaita taiteilijoita on jäänyt varjoon klassisen musiikin maailmassa sukupuolen, etnisen tai sosioekonomisen taustan vuoksi. On musiikin kehityksen kannalta välttämätöntä tiedostaa, että emme näe ja kuule klassisen musiikin historiaa kokonaisena, jos ääniä sivuutetaan ja syrjitään.

Suomalaiset säveltäjät Ann-Elise Hannikainen, Helvi Leiviskä ja Cecilia Damström ovat kaikki luoneet upeita, edelleen valtaosalle tuntemattomia teoksia viulurepertuaariin.

Unrecorded -albumisarjani tavoitteena on kertoa näiden vähemmän kuultujen sävelten tarinoita ja herättää huomiotta jääneet suomalaiset teokset eloon saattamalla käsikirjoitukset helposti käsillä oleviksi kuunneltaviksi äänitteiksi.

Näiden marginalisoitujen teosten äänitteiden julkaiseminen on ratkaisevan tärkeää, sillä se lisää tietoisuutta tästä upeasta musiikista jääden soimaan seuraaville sukupolville. • Linda Suolahti

Story of Unrecorded

Something that has not been written down or recorded officially

I discovered Helvi Leiviskä's violin sonata back in 2016 while I was glancing through the violin repertoire at the library of the Sibelius Academy. Since then, I've given many performances of the piece and learned more about this fascinating composer, who forged her career in the mentioned library.

There have always been overlooked artists/composers in classical music because of their gender, race and/or socioeconomic status. It is essential to acknowledge that we are not seeing and hearing the whole (her) story due to this sidelining and discrimination of certain voices. Finnish composers Ann-Elise Hannikainen, Helvi Leiviskä and Cecilia Damström have all contributed beautifully crafted works to the violin repertoire, which, unfortunately, are not widely celebrated. Unrecorded, my album series breathes new life into the works of such marginalised Finnish composers by transforming their manuscripts into accessible recordings. Publishing these recordings is crucial; it will increase awareness and ensure such seminal works live on for future generations. • Linda Suolahti

Helvi Leiviskä

1902-1982

Helvi Leiviskän sonaatti viululle ja pianolle (g-molli, 1945) on suuri ja intohimoinen etsintäkertomus, kuten yleensäkin sonaattit ovat: koettelemuksia sisältävä matka, jonka myötä päähenkilö saavuttaa jotakin tärkeää ja kasvaa uudeksi ihmiseksi. Leiviskän viulusonaatin tarina ei ole kuitenkaan tavanomaisinta tyyppiä. Ensimmäinen osa on yllättäen puolta lyhyempi kuin toinen ja kolmas osa. Kertomus ei myöskään pääty voitokkaaseen loppuun vaan pikemminkin avoimeen kysymykseen tai toteamukseen matkan ratkeamattomuudesta. Virtuosisuudessaan teos muistuttaa konserttoa. Tyylillisesti se yhdistelee uusromanttisia, impressionistisia ja ekspressionistisia aineksia, ja useimmiten soinnutusta leimaa jatkuva sävellajin vaihtuminen.

Ensimmäisen osan (*Allegro risoluto*) musiikki on jännitteistä ja levotonta. Pääteema alkaa Leiviskälle tyypillisesti pisteellisen rytmin sävyttämällä ”kysymyseellä”. Oikeastaan koko teos on kuin jatkuvaa kysymistä tai etsimistä. Sivuteeman luontoidylli tarjoaa ohimenevän lepo hetken. Toinen osa

(*Larghetto con anima*) on kehysosia rauhallisempi: pysähtynyt tunnelmakuva, jossa hellä viulu unelmoi pianon salamyhkäisen koraalin yllä. Kolmannessa osassa (*Allegro con fuoco*) näyttämölle palaa ensimmäisen osan teemoja. Musiikkia luonnehtivat kromaattiset pyristelyt ja sokkelot, ja viulu ja piano tuntuvat antavan aivan kaikkensa. Lopulta musiikki kääntyy ikiliikkuja maiseksi duurikudokseksi. Ratkaisu tuntuu sanovan, että elämä on jatkuva matka, ja jokaisen kuuntelijan on itse päätettävä, miten kertomus päättyy.

Teos valmistui toisen maailmansodan viimeisenä vuonna. Säveltäjä omisti sen Suomen ja Neuvostoliiton välisessä sodassa kuolleen pikkuveljensä, säveltäjä Aulis Leiviskän (1918–1944) muistolle.

Impromptu viululle ja pianolle (1928) on hetken inspiraatiota ja elämän ohimenevää luonnetta ilmentävä tunnelmakappale. Sävellys on omistettu teosofi Pekka Ervastille (1875–1934).

• Text by Susanna Välimäki

Helvi Leiviskä's *Sonata for violin and piano* (G minor, 1945) is a stirring quest narrative, following the protagonist's trials and personal growth, like most sonatas. However, the narrative is not the most conventional. The first movement is, unexpectedly, only half the length of the second and third movements. The ending, too, is not so much a triumph as a sort of open question, or the acceptance of an unresolved journey. The work demands virtuosity, much like a concerto. Stylistically it combines neo-Romantic, Impressionist and Expressionist elements, and the harmony seems to be on a constant journey from one tonal centre to the next.

The music of the first movement (*Allegro risoluto*) is tense and restless. Typically for Leiviskä, the main subject begins with a dotted rhythm forming a 'questioning gesture'. This sets the tone for the entire work as a continuous process of questioning and searching. The pastoral second subject offers a brief respite. The second movement (*Larghetto con anima*) is calmer than its flanking movements: a static mood piece with the violin gently soaring over the piano's mysterious chorale.

In the third movement (*Allegro con fuoco*) subjects from the first movement reappear. The music is full of chromatic twists and turns, and the violin and piano seem to give their everything. Finally, the music morphs into a *moto perpetuo* in G major, a decision apparently signalling that life is a continuous journey and that every listener must decide for themselves how the story ends.

Leiviskä completed the work in the last year of the Second World War and dedicated it to the memory of her younger brother, composer Aulis Leiviskä (1918–1944), who died in the war between Finland and the Soviet Union.

Impromptu for violin and piano (1928) is an atmospheric piece expressing inspiration in the moment as well as the transient nature of life. The work is dedicated to theosophist Pekka Ervasti (1875–1934).

- Text by Susanna Välimäki

Ann-Elise Hannikainen

1946-2012

Säveltäjä ja pianisti **Ann-Elise Hannikainen** (1946–2012) oli todellinen kosmopoliitti. Hän syntyi maineikkaaseen musiikkisukuun, vietti lapsuutensa eri puolilla maailmaa diplomaattisän työn vuoksi, opiskeli pianonsoittoa Sibelius-Akatemiassa Helsingissä, ja loi lopulta oman elämäntyönsä Madridissa, Espanjassa. Siellä hän opiskeli säveltäjä Manuel de Fallan keskeisen oppilaan Ernesto Halffterin (1905–1989) johdolla. Halffter halusi välittää oppilaalleen Fallan orkestraatiotekniikan ja liittää hänet osaksi historiallista opettaja-oppilas-ketjua. Hannikaisen ura käynnistyi Halffterin ohjauksessa nopeasti ja heistä tuli myös elämänkumppanit.

Viuluteos *Zafra* valmistui 1980-luvun puolivälissä. Impulssi sen tekemiseen syntyi kansainvälisen Jean Sibelius -viulukilpailun sävellyskilpailusta, johon Hannikainen päätti osallistua. Ann-Elise Hannikaisen ja hänen vanhempiansa välisestä kirjeenvaihdosta selviää, että teos valmistui säveltäjälleen tyypillisesti aivan viime tingassa ja se lähetettiin Suomeen diplomaattikuriirin mukana. Isälleen Hannikainen kirjoitti: "Onpas ollut erittäin hermostuttavaa aikaa minulla. Kun ei meinannut teos valmistua ajoissa.

Tämmöistä se Taidemaailma on. Huh!" *Zafrassa* on kuultavissa monia Hannikaisen musiikin tyypillisiä piirteitä kuten laulavia melodioita, romanttista hehkua ja muodon nopeita leikkauksia tunnelmasta toiseen. On herkkua pohtia, millaisen vastaanoton teos olisi saanutkaan 1980-luvun Suomessa, jossa modernistiset ihanteet olivat vielä monin tavoin voimissaan. Espanjassa Hannikaisen tonaalisuuteen pohjautuva sävelkieli oli aivan eri tavoin mahdollista ja hyväksyttyä.

2020-luvulla Ann-Elise Hannikaisen musiikki on ilahduttavasti löytänyt tiensä takaisin suomalaisiin konserttiohjelmistoihin ja moni hänen kantaesittämättä jäänyt teoksensakin on nähnyt päivänvalon. *Zafra* on yksi niistä.

•*Text by Markus Virtanen*

Composer and pianist **Ann-Elise Hannikainen** (1946–2012) was a true cosmopolitan. Born in Finland into a distinguished musical family, she spent her childhood in different parts of the world because of her father's career in diplomacy. Hannikainen studied piano at the Sibelius Academy in Helsinki, and finally built her career as a composer in Madrid, Spain. There she studied under the guidance of Ernesto Halffter (1905–1989), a major disciple of the composer Manuel de Falla. Halffter wanted to pass on Falla's orchestration technique to his pupil and include her in the teacher-student chain. Under Ernesto Halffter's guidance, Hannikainen's career as a composer took off quickly and eventually the two became life partners.

The violin work *Zafra* was composed in the mid-1980s. The inspiration for this work came from a composition competition in the International Jean Sibelius Violin Competition. The correspondence between Hannikainen and her parents reveals that the work was completed at the very last minute, as was typical of her, and was sent to Finland viadiplomatic courier. Hannikainen wrote to her father: "It has been a very nervous time for me, since the work refused to be finished in time. That's what the Art world is like. Phew!"

Zafra has many of the typical features of Hannikainen's music, such as soaring melodies, romantic glow and sudden shifts from one mood to another. It is tempting to speculate about how the work would have been received in 1980s Finland, where modernist ideals were in many ways still alive and well. In Spain, Hannikainen's tonal musical language was possible and accepted in a very different way.

In the 2020s, however, Ann-Elise Hannikainen's music has fortunately found its way back into concert programmes and many of her unperformed works have seen the light of day. *Zafra* is one of them.

- Text by Markus Virtanen

Cecilia Damström

1988

Cecilia Damström (s. 1988) on noussut yhdeksi Suomen kysytyimmistä säveltäjistä ja hänen musiikkiaan ovat esittäneet useimmat suomalaiset orkesterit sekä merkittävät festivaalit. Hän opiskeli sävellystä tohtori Hannu Pohjannon johdolla Tampereen ammattikorkeakoulussa ja Malmö Musikhögskolanissa professori Luca Francesconin opastuksella. Vuonna 2022 hänen teoksensa ICE voitti arvostetun Teosto-palkinnon, ja Helsingin Sanomat on kuvaillut häntä ”musiikin Greta Thunbergiksi”.

Celestial Beings on Linda Suolahden ja Mari Vilukselan tilaama teos, joka sai kantaesityksensä Kokonainen-festivaalilla 2016 Hämeenlinnassa. Teoksen tilaajien ideana oli, että se käsittelee jollain tapaa naiseutta ja erityisesti ”jumalallista naiseutta”. Aikani mietittyä päätin lähestyä tätä pyyntöä antiikin Kreikan tarujen pohjalta, sillä jo lapsesta asti nämä tarut ovat kiehtoneet minua runsailla ja värikkäillä tapahtumillaan. Teoksesta muotoutuu kolmen muotokuvan sarja, jonka jokainen osa on omistettu yhdelle jumalattarelle.

Rakkauden jumalatar Afrodite syntyi meren aalloissa ja hänen leikkimielisyytensä ja kaunis olemuksensa lumoavat, mutta toisaalta

hän on myös temperamenttinen, äkkipikainen valtansa käyttäjä.

Viljan ja hedelmien jumalan Demeterin tytär Persefone ryöstetään pois elävien maailmasta Tuonelaan Haadeksen vaimoksi. Hän viettää Tuonelassa neljä kuukautta vuodesta kieltäen tuona aikana äitinsä kasveja kasvamasta. Kun Persefone palaa neljän kuukauden jälkeen takaisin kotiin saavat kasvit jälleen kasvaa – kevät on koittanut.

Ylijumala Zeus kärsii päänsärystä ja päättää iskeä kirveen päähänsä kipua hellittämään. Tästä itseavusta syntyy Ateena, sotataidon, tiedon ja viisauden jumalatar, jo syntyessään sotavarustukseen pukeutuneena. Myös sodassa kaikki on sallittua ja jylhään ja viisaaseen Ateenaan liitetäänkin usein myös käärmeen ja hämähäkin viekkaat symbolit.

- Text by Cecilia Damström

Cecilia Damström (b.1988) has risen to one of the most sought-after composers in Finland, and her music has been played by most Finnish orchestras and at festivals. She studied composition with Doctor Hannu Pohjannoro at Tampere University of Applied Sciences and Malmö Academy of Music with Professor Luca Francesconi. In 2022, her piece ICE won the acclaimed Teosto-Award and the leading Finnish daily newspaper has described her as “The Greta Thunberg of music”.

Celestial Beings was commissioned by the Musequal Festival 2016 for its two founders, Linda Suolahti and Mari Viluksela. The movements in “*Celestial Beings*” were inspired by and named after the Greek goddesses Aphrodite, Persephone, and Athena. The goddess of love, Aphrodite, was born from the waves of the sea, and her playful nature and beautiful presence are enchanting. However, she is also temperamental and can be a quick-tempered wielder of power.

Persephone, the daughter of the god of grain and fruits, Demeter, is abducted from the world of the living to become the wife of Hades in the Underworld. She spends four

months of the year in the Underworld when her mother prohibits the plants from growing. When Persephone returns home after four months, the plants can produce again – spring has arrived.

The king of the gods, Zeus, suffers from a headache and decides to strike an axe into his head to relieve the pain. From this self-help act, Athena was born, the goddess of war, knowledge, and wisdom, already dressed in battle gear at birth. In war, everything is allowed, and the cunning symbols of the snake and spider are often associated with the majestic and wise Athena.

- Text by Cecilia Damström

Kokonainen • Musequal

Organisation founded and artistically run by Linda Suolahti.

Ideologiamme ja tarkoituksemme mukaan edistämme tasa-arvoa. Tasa-arvo tarkoittaa ensisijaisesti ihmisoikeuksien tasavertaista toteutumista ja ihmisten yhdenvertaisuutta kansakunnan jäsenenä. Tasa-arvo ei ole sitä, että joitakin ryhmiä suljetaan pois. Vuodesta 2016 asti olemme järjestäneet kantaaoottavia konsertteja ja taidetapahtumia antaaksemme ajateltavaa tasa-arvoasioita ja taiteen kehitystä koskien. Tilaamme musiikkia ja kantaesitämme sitä tapahtumissamme. Teemme vähemmistöjen säveltämän musiikin soittamisesta normin ja näytämme esimerkillä, että taiteellisesti korkeatasoista ja monipuolista festivaalia on mahdollista pyörittää ohjelmoimalla musiikkia kaanonin ulkopuolelta.

Tavoitteemme on, että kaikki soittavat säveltäjänaisten musiikkia, eivät vain naiset. Teemme työtä sen eteen, että naissäveltäjien sekä muiden vähemmistösäveltäjien teokset saisivat enemmän julkisuutta, ja niistä tulisi perusohjelmistoa niin isojen instituutioiden kuin yksittäisten toimijoiden joukossa. Järjestämme kesäkaudella kamarimusiikkifestivaalin Janakkalassa sekä

muita tapahtumia mahdollisuuksien mukaan ympärivuotisesti pääosin Helsingissä.

Our ideology and purpose is to promote equality. Equality primarily means the equal realisation of human rights and the equality of people as nation members. Equality is not about excluding some groups. Since 2016, we have organised concerts and art events to give thought to equality issues and the development of art. We commission music, perform it at our events, and bring out forgotten female and minority composers. We have made it a norm to include music composed by minorities in concert programs. We're showing an example that it is possible to run an artistically high-level and versatile festival by programming music from outside the canon. Our aim is that everyone plays music by female composers, not just women. We ensure that the forgotten works of female composers from history get more publicity and that their music becomes standard repertoire in large institutions and among individuals. We organise an annual chamber music festival in Janakkala, Finland, and other year-round events, mainly in Helsinki.

www.kokonainenfestival.fi

Musicians

Tiina Karakorpi

Piano

Pianisti Tiina Karakorpi on tehnyt pitkän uran Suomessa ja ulkomailla. Hän esiintyy solistina ja kamarimuusikkona erilaisissa kokoonpanoissa, mm. KAAÅS-pianotriossa. Karakorpi on kiinnostunut taidemusiikin marginaaleihin päätyneistä naisista ja taiteellisessa tohtorintutkinnossaan hän syventyi pohtimaan äitiyden kehollisuuden ja taiteilijuuden yhdistämistä. Jatko-opintojen jälkeen Karakorpi on jatkanut tätä työtä suunnitellen konserttisarjoja, tekemällä radionauhoja ja editoimalla nuottijulkaisuja.

• • •

Pianist Tiina Karakorpi has had an extensive career both in Finland and abroad. She appears regularly as a soloist and chamber musician with various ensembles, including the KAAÅS Piano Trio. Karakorpi's interests include female composers relegated to the margins of art music and the corporeal nature of motherhood in relation to being an artist, a topic she explored in her doctoral studies. After finishing her doctorate, Karakorpi's work has included curating concert series, recording for the Finnish Broadcasting Company, and editing scores for publication.

Mari Viluksela

Viola

Mari Viluksela on sukupolvensa monipuolisimpia alttoviulisteja. Hän toimii aktiivisesti sekä Saksassa että Suomessa, on kotonaan sekä barokin että nykymusiikin parissa, niin orkesterin sooloaltistina, kamarimuusikkona kuin solistinakin. Hänen työnsä keskiössä sekä muusikkona että taiteellisena suunnittelijana on kaanonin ulkopuolisten säveltäjien, erityisesti naisten, esiintuominen. Hän haluaa osaltaan muuttaa ja uudistaa klassisen musiikin maailmaa.

• • •

With her versatility, Mari Viluksela has established herself as a viola powerhouse in both Germany and Finland. At home in classical music - from baroque to contemporary - she's spread her wings as a soloist, chamber musician and orchestral section leader. She wants to promote change in the classical world by rethinking its traditions. Viluksela has set her focus on the performance of works by composers outside of canon, especially women.

Linda Suolahti

Violin

Viulisti Linda Suolahti on Suomen nuoremman polven muusikkokentän energisimpiä, luovimpia ja monipuolisuudessaan kyvykkäimpiä edustajia. Hän on osoittautunut merkittäväksi suunnannäyttäjäksi Suomen taidemusiikin kentällä ja tehnyt vaikutuksen rohkeudellaan tapahtumien organisoijana ja ohjelmistokokonaisuuksien rakentajana sekä sykähdyttävänä esiintyjänä.

• • •

One of Finland's most interesting solo violinists, Linda Suolahti, is seen as a significant trendsetter in Finnish art music, having impressed with her courage as an organiser of events and as an artistic director. She is currently based in Helsinki and enjoys a versatile career as a guest leader and chamber musician, regularly invited to play in some of the world's leading music festivals and concert halls.

Helvi Leiviskä (1902 – 1982)

Violin Sonata in G minor, Op.21 (1945)

1 – Allegro risoluto 5:49

2 – Larghetto con anima 9:26

3 – Allegro con fuoco 8:58

Ann-Elise Hannikainen (1946 – 2012)

4 – Zafra (1985) 5:16

Cecilia Damström (1988)

Celestial Beings for violin and viola, Op.47 (2016)

5 – Aphrodite 6:50

6 – Persephone 5:28

7 – Athena 3:16

Helvi Leiviskä (1902 – 1982)

8 – Impromptu (1928) 4:20

Violin Linda Suolahti

Piano Tiina Karakorpi

Viola Mari Viluksela